

Prepared by - Mousumi Chattopadhyay

Sanskrit Department

Section - B, Hal - Sandhi

4th Semester, General

इत्सन्धिप्रकरणम्सूत्र - झलां जरीऽनी। (अलाऽ जलाऽन्ते)

क) क् + स्वरवर्ण = क् > ग्

द्विक् + अन्तः = द्विगन्तः, (द्विक् + अन्तः = द्विगन्तः)

वाक् + इन्द्रियम् = वाग्निन्द्रियम्, (वाक् + इन्द्रियम् = वाग्निन्द्रियम्)

सम्यक् + गृणम् = सम्यगृणम्, (सम्यक् + गृणम् = सम्यगृणम्)

सम्यक् + प्रीजः = सम्यग्रीजः, (सम्यक् + प्रीजः = सम्यग्रीजः)

ख) क् + वगस्थि इय/४र्थ/य्/व्/र्/ल्/ह् = क् > ग्

द्विक् + गजः = द्विगगजः, (द्विक् + गजः = द्विगगजः)

वाक् + जालम् = वाग्जालम्, (वाक् + जालम् = वाग्जालम्)

वाक् + तुम्बर = वाग्दुम्बर, (वाक् + तुम्बर = वाग्दुम्बर)

वाक् + दानम् = वाग्दानम्, (वाक् + दानम् = वाग्दानम्)

प्राक् + घना = प्राग्घना, (प्राक् + घना = प्राग्घना)

वाक् + झनत्कारः = वाग्झनत्कारः, (वाक् + झनत्कारः = वाग्झनत्कारः)

वाक् + धर्म = वाग्धर्मः, (वाक् + धर्म = वाग्धर्मः)

वाक् + भ्रष्टः = वाग्भ्रष्टः, (वाक् + भ्रष्टः = वाग्भ्रष्टः)

ग) च् + स्वरवर्ण = च् > ज्

अच् + अन्तः = अजन्तः, (अच् + अन्तः = अजन्तः)

अच् + ब्रह्म = अजिब्रह्म, (अच् + ब्रह्म = अजिब्रह्म)

घ) च् + वगस्थि इय/४र्थ/य्/व्/र्/ल्/ह् = च् > ज्

अच् + गीतः = अजगीतः, (अच् + गीतः = अजगीतः)

अच् + वत् = अजवत्, (अच् + वत् = अजवत्)

अच् + दृष्टः = अजदृष्टः, (अच् + दृष्टः = अजदृष्टः)

अच् + लब्ध = अजलब्ध, (अच् + लब्ध = अजलब्ध)

ड) ट् + स्वरवर्ण = ट् > ड्

सम्राट् + अयम् = सम्राडयम् । (अभ्राट् + अयम् = अभ्राडयम्)

सम्राट् + उवाच = सम्राडुवाच । (अभ्राट् + उवाच = अभ्राडुवाच)

सम्राट् + एति = सम्राडिति । (अभ्राट् + एति = अभ्राडिति)

सम्राट् + इच्छति = सम्राडिच्छति । (अभ्राट् + इच्छति = अभ्राडिच्छति)

सम्राट् + ऊर्ध्वम् = सम्राडूर्ध्वम् । (अभ्राट् + ऊर्ध्वम् = अभ्राडूर्ध्वम्)

सम्राट् + ऐच्छत् = सम्राडिच्छत् । (अभ्राट् + ऐच्छत् = अभ्राडिच्छत्)

ण) ट् + वर्गस्य अय/अर्थ/य्/व्/श्/ल्/ह् = ट् > ड्

सम्राट् + गच्छति = सम्राड्गच्छति । (अभ्राट् + गच्छति = अभ्राड्गच्छति)

सम्राट् + वदति = सम्राड्वदति । (अभ्राट् + वदति = अभ्राड्वदति)

सम्राट् + बन्धुः = सम्राड्वन्धुः । (अभ्राट् + बन्धुः = अभ्राड्वन्धुः)

सम्राट् + दृसति = सम्राड्दृसति । (अभ्राट् + दृसति = अभ्राड्दृसति)

छ) न् + स्वरवर्ण = न् > द्

तत् + अन्नः = तदन्नः । (अत् + अन्नः = अदन्नः)

जगत् + ईशः = जगदीशः । (जगत् + ईशः = जगदीशः)

भवत् + ऋणम् = भवद्वृणम् । (भवत् + ऋणम् = भवद्वृणम्)

जगत् + इन्द्रः = जगदिन्द्रः । (जगत् + इन्द्रः = जगदिन्द्रः)

भवत् + उक्तिः = भवद्वुक्तिः । (भवत् + उक्तिः = भवद्वुक्तिः)

जगत् + एतत् = जगदेतत् । (जगत् + एतत् = जगदेतत्)

ज) न् + वर्गस्य अय/अर्थ/य्/व्/श्/ल्/ह् = न् > द्

सत् + गतिः = सद्वृगतिः । (सत् + गतिः = सद्वृगतिः)

सत् + दानम् = सद्वृदानम् । (सत् + दानम् = सद्वृदानम्)

सत् + बन्धुः = सद्वृबन्धुः । (सत् + बन्धुः = सद्वृबन्धुः)

वृहत् + घटः = वृहद्वृघटः । (वृहत् + घटः = वृहद्वृघटः)

सत् + धर्मः = सद्वृधर्मः । (सत् + धर्मः = सद्वृधर्मः)

महत् + भयम् = महद्वृभयम् । (महत् + भयम् = महद्वृभयम्)

झ) प् + स्वरवर्ण + वर्गस्य अय/अर्थ/य्/व्/श्/ल्/ह् = प् > क्

अप् + घटः = अवघटः । (अप् + घटः = अवघटः)

अप् + दारणम् = अवघृरणम् । (अप् + दारणम् = अवघृरणम्)